

The Ghost Boulevard

Bojan Borić

Stockholm: School of Architecture and the Built Environment, KTH Royal Institute of Technology, 2020

308 sidor. ISBN 9789178734276

Recenserad av **Thomas Borén** [docent, Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet, thomas.boren@humangeo.su.se]

Bojan Borićs avhandling i arkitektur vid KTH i Stockholm behandlar Moldaviens huvudstad Chisinau och den planeringssituation som uppkommit vad gäller stadens centrum utveckling. Särskilt behandlas den stora Boulevard D. Cantemir, som först planerades under slutet av 1940-talet men som av olika anledningar inte förverkligades i sin helhet under kommunisttiden. Boulevarden var tänkt som ett led i en radikal modernisering av den snabbt växande staden och skulle spränga fram genom de historiska delarna med stora följder för dessa. Efter Sovjetunionens upplösning 1991 togs småningom nya beslut av huvudstadens lokala politiker om att förverkliga boulevarden. Moldaviens parlament motsatte sig emellertid omvandlingarna som detta skulle medföra genom att stoppa den mer detaljerade markanvändningsplanen över det berörda området. Härmed uppstod ett limbo i stadens planering med beslut både att bygga boulevarden tvärs genom den historiska stadskärnan och att inte bygga den.

Detta är i korthet bakgrunden till Borićs studie. Den fråga han behandlar är hur planering och byggande ändå kommer till stånd. För staden omvandlas och bebyggs, trots att de lokala myndigheterna delvis förlorat kontrollen över planeringen i det berörda området. Han finner svaren i material där man vanligtvis inte letar. I de tidigare planerna är boulevardens tänkta sträckning markerad med röda linjer. Borić menar att dessa röda linjer blir som vålnader som kommer tillbaka och spökar i nutiden och påverkar de relationer som styr byggandet i Chisinau – olika grupper och aktörer bänder och vrider de röda linjerna till att betyda det som passar just dem. »Vålnadsteorin» bygger på ett antal tidigare studier av olika forskare och tänkare om hur det förflutna spelar roll i samtiden och appliceras här på stadsbyggnadsprocesser och agens i urban omvandling.

Studien grundar sig i ett omfattande fältarbete på plats i Chisinau utspritt över sex år med intervjuer, etnografiskt deltagande metoder, observationer samt genomgång av plandokument och andra texter. Ett ideal som framhålls är Clifford Geertz »thick descriptions» för att genom sammanhanget förstå enskildheter. Detta har Borić lyckats med även om han på annan plats beskriver att han inte eftersträvar att skapa en totaliserande

berättelse. Må så vara men studien ger en god insikt i de teman som behandlas i de empiriskt orienterade kapitlen. Dessa inkluderar hur historien spelar roll för dagens aktörer, hur aktivister arbetar för att förhindra att de röda linjerna förverkligas, vilka rumsliga praktiker och planeringspraktiker som utvecklats samt de ekonomiska aktörer och verksamheter (bland annat i skuggekonomin) som Borić argumenterar bidrar till den »skuggplanering» som växt fram i staden vid sidan av de ordinarie stadsbyggnadsprocesserna. Förutom de sociala, politiska och ekonomiska relationerna kring konkreta byggnader, vägar och parker i Chisinau analyseras också hur stadsrummet och den historiska planen används för att forma (olika) historiska medvetenheter (»memory management») om staden, som ett sätt att försöka driva en eller annan linje i planeringen.

Avhandlingen, som är skriven på engelska, består av en längre introduktion och fyra kapitel samt en kortare epilog. Till tre av de fyra empiriska kapitlen finns slutsatser (»Concluding remarks») men epilogen är snarare en sammanfattning än sammanvägda slutsatser av hela arbetet. Sist finns också en kortare sammanfattning på svenska. Avhandlingen är rikt illustrerad med en stor mängd foton, planer, skisser och kartor i fyrfärgstryck. Överlag är det väl framställt såväl språkligt och i de många figurerna. Den grafiska designen har emellertid i stort sett valt bort marginaler kring texten, vilket inte är ett lyckat grepp för dem som är vana att läsa papperstexter med pennan i hand. Fotnoterna är dessutom så små att de är svåra att läsa.

Sammanfattningsvis är Borićs avhandling en empiriskt väl grundad studie av ett fall som kanske först verkar perifert sett från en nordisk horisont. Givet planeringens generella villkor med långa processer och starka intressen som står emot varandra är det emellertid inte ovanligt att det uppstår svårlösta situationer kring stora urbana infrastrukturprojekt. Detta är känt från en rad fall, inte minst i Stockholm, och leder ofta till att investeringar i de berörda områdena faller på grund av politisk osäkerhet. Av Borićs studie kan vi således lära något om de drivkrafter som likväl fortsätter att verka i staden trots att styrningen av dem gått i baklås.

Som nämnts är detta en avhandling i arkitektur. Som samhällsvetare kan jag, kanske lite orättvist givet de olika ämnena, sakna mycket av den litteratur som behandlar den postsocialistiska staden i östra Europa. Jag skulle således gärna sett en bredare kontextualisering av studien som inkluderat Chisinau tydligt i ett urban-teoretiskt sammanhang och explicit sökt bidra till det genom att vrida och vända på den kunskap om östeuropeiska städer som redan finns, i ljuset av utvecklingen kring Boulevard D. Cantemirs röda linjer.

Likväl är detta en intressant studie som angår många urban- och planeringsforskare bortom det arkitektoniska fältet. Här finns mycket tänkvärt för till exempel geografer, statsvetare och andra som studerar stadsrum i sociala sammanhang. För östintresserade är avhandlingen också ett välkommet bidrag om en stad och ett land som kanske inte uppmärksammats mycket annat än i de för regionen brännande geopolitiska konfliktlinjerna. Som Borić visar pågår här urbana och sociala processer av större direkt betydelse för människors vardagsliv än de kanske abstrakta konflikterna mellan öst och väst, som Moldavien befinner sig mitt i.